

DOI <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2025-2-4>
УДК 377.3:624:355.02

Купрієвич В. О.

кандидат педагогічних наук, доцент,
науковий співробітник відділу професійно-практичної підготовки
Інститут професійної освіти НАПН України
Київ, Україна
E-mail: vik_torik@ukr.net
ORCID: 0000-0002-8196-8309

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація

У статті досліджено актуальні проблеми й перспективи професійної підготовки фахівців будівельної галузі в умовах збройного конфлікту на території України. З огляду на масштабні руйнування інфраструктури, зростання потреби у кваліфікованих кадрах і трансформацію освітнього середовища, питання ефективної підготовки майбутніх фахівців будівельної галузі набуває особливої ваги. Проаналізовано основні виклики, з якими стикаються заклади професійної (професійно-технічної) освіти, а саме: порушення логістичних ланцюгів, евакуація здобувачів освіти й викладачів, обмежений доступ до матеріально-технічної бази, а також психологічні наслідки війни для учасників освітнього процесу.

Особливу увагу в статті приділено формуванню професійних компетентностей, які відповідають сучасним викликам: мобільності, стресостійкості, здатності працювати в умовах обмежених ресурсів і нестабільного середовища. Окреслено перспективи розвитку професійної освіти в будівельній галузі, а саме: модернізацію освітніх програм, інтеграцію інноваційних технологій, розширення міжнародного співробітництва й участь у національних програмах відбудови. Обґрунтовано важливість формування в здобувачів освіти не лише професійних компетентностей, а й стійкості до кризових ситуацій, гнучкості, уміння працювати в умовах невизначеності. Зазначено роль державної політики, грантових програм, ініціатив місцевого самоврядування та міжнародних організацій у підтримці розвитку професійної освіти в умовах війни.

Таким чином, професійна підготовка фахівців будівельної галузі сьогодні має розвиватися як у відповідь на нагальні потреби країни, так і з орієнтацією на повоєнну відбудову. Для цього необхідне системне оновлення підходів до освіти, зміцнення зв'язку між освітою та ринком праці, інвестиції в людський капітал і формування нової генерації фахівців, здатних ефективно працювати в умовах трансформаційного суспільства.

Ключові слова: будівельна галузь, освітні виклики, професійна підготовка, воєнний стан, професійна освіта, відбудова інфраструктури, кадровий потенціал, освітні стратегії.

Вступ. Війна в Україні кардинально змінила функціонування багатьох суспільних інститутів, зокрема системи освіти. Однією з найбільш вразливих і водночас стратегічно важливих сфер є професійна підготовка фахівців будівельної галузі, яка відіграє ключову роль у процесах національного відновлення, забезпечення життєдіяльності громад і реалізації інфраструктурних проєктів. В умовах воєнного стану заклади освіти, зокрема заклади професійної (професійно-технічної) освіти, стикаються з низкою викликів і проблем: порушенням освітнього процесу, евакуацією учасників освітнього середовища, руйнуванням матеріально-технічної бази, психологічним навантаженням на здобувачів освіти й викладачів, дефіцитом викладачів і майстрів виробничого навчання, обмеженими ресурсами.

Водночас ці обставини стимулюють пошук нових підходів до організації освітнього процесу, упровадження інноваційних форм навчання, активізацію співпраці з роботодавцями та громадськими організаціями. Підготовка здобувачів освіти будівельної галузі набуває не лише професійного, а й соціального значення, адже саме ці фахівці забезпечуватимуть реалізацію проєктів з відбудови країни, створення безпечного життєвого простору та зміцнення економіки.

Питання відновлення й розвитку професійної освіти в повоєнний період передусім передбачають забезпечення тісної взаємодії освіти з вітчизняним ринком праці задля підготовки конкурентних, мобільних фахівців, спроможних орієнтуватися та приймати правильні рішення в непередбачуваних умовах сьогодення. Вирішення окресленого завдання передбачає концентрацію зусиль учасників освітнього процесу на формуванні та розвитку професійних компетентностей майбутніх фахівців, здатних ефективно працювати в умовах воєнного часу [7].

З огляду на це, **метою статті** є визначити й проаналізувати основні виклики, що постають перед системою професійної підготовки фахівців будівельної галузі в умовах воєнного стану, а також окреслити перспективні напрями модернізації освітнього процесу з урахуванням потреб повоєнної відбудови країни, трансформації ринку праці та необхідності формування нових професійних компетентностей у здобувачів освіти.

Виклики сьогодення потребують формування в здобувачів освіти актуальних компетентностей, які відповідають вимогам високотехнологічного, безпечного, екологічно орієнтованого виробництва та принципам сталого розвитку. Зміни мають стосуватися як освітніх стандартів і навчальних програм, так і форм і методів навчання. Особливу увагу варто приділити розвитку практичних навичок, роботі з новітніми матеріалами й технологіями, цифровізації освітнього процесу, а також створенню умов для дуальної форми здобуття освіти у співпраці з роботодавцями. Підготовка конкурентоспроможного кваліфікованого робітника має базуватися на основі компетентнісного підходу, ураховуючи принципи гнучкості, адаптивності, готовності до швидкої перекваліфікації й роботи в умовах невизначеності [2].

Результати аналізу наукових досліджень і публікацій засвідчили, що питання професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти не є новим явищем у педагогічній науці та перебувають на етапі вивчення у вітчизняних науковців. Варто зазначити, що окремі аспекти, пов'язані з розкриттям цієї проблеми, висвітлено в дослідженнях Н. Ничкало [4], В. Олійника [5], Л. Сергєєвої [11; 13] (концептуальні засади розвитку системи (професійно-технічної) освіти), С. Вітвицької, О. Ковальчук, О. Усатої [3] (проблеми моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів), В. Ковальчука [9], Т. Стойчик [11] (процеси організації освітньої діяльності в закладах (професійно-технічної) освіти), В. Радкевич [6], Т. Сорочан [12] (аспекти розвитку безперервної професійної освіти).

Проблематика професійної підготовки в умовах кризових ситуацій також уже частково висвітлювалася в наукових дослідженнях, присвячених адаптації освітніх програм до ринку праці, упровадженню дуальної освіти й інноваційних технологій у будівництві. Водночас недостатньо розкрито безпеку під час навчання в умовах воєнного стану й ефективної взаємодії закладів освіти з будівельною галуззю у післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні українське суспільство, українська освіта зокрема, поступово виходять зі стану шоку, викликаного масованим військовим вторгненням російської федерації, яке завдало серйозного удару по всіх ланках нашої країни. Важливим нині є оновлення змісту й підвищення якості професійної освіти, розроблення нових освітніх стандартів, короткотермінових програм навчання, посилення уваги до роботи навчально-практичних центрів на базі закладів професійно (професійно-технічної) освіти, модернізація наявних програм підвищення кваліфікації педагогів, розроблення й адаптація навчальних онлайн-курсів і матеріалів. Усі ці кроки направлені на кінцевий результат – конкурентоспроможний випускник закладу професійно (професійно-технічної) освіти. Нині, як ніколи, Україна потребує фахівців робітничих спеціальностей, які будуть відбудовувати країну.

Зміни на ринку праці спричиняють трансформацію вітчизняної системи професійної освіти, що має забезпечити відповідність підготовки фахівців вимогам воєнного ринку праці та перспективам його повоєнного розвитку. Топовими галузями воєнного ринку праці є оборонна сфера виробництва, промисловість, будівництво, торгівля, державне управління. Найбільш затребуваними визначено професії: технічних фахівців у галузі прикладних наук і техніки, зварювальників, електриків, будівельників, робітників з видобутку корисних копалин, водіїв, операторів дронів. Зростає актуальність підготовки фахівців для відновлювальної енергетики [8].

Війна зумовила кризу в будівельній галузі: катастрофічно бракує робочої сили, особливо кваліфікованих фахівців. Навіть ті компанії, що отримали інвестиції, не в змозі забезпечити якісне виконання робіт. Україна стикається з проблемою підготовки професійних кадрів для всіх напрямів будівництва. І з кожним днем ця проблема загострюється все більше.

Одним із ключових викликів стало фізичне знищення матеріально-технічної бази закладів професійної (професійно-технічної) освіти, особливо в регіонах, що зазнали активних бойових дій. Утрата навчальних майстерень, лабораторій, обладнання та інструментів унеможливила проведення практичних занять, які є основою підготовки кваліфікованих робітників у будівельній сфері. Крім того, значна частина підприємств, що співпрацювали із закладами професійної (професійно-технічної) освіти в межах дуальної форми навчання, припинила свою діяльність або знищена, що призвело до розриву зв'язків між освітою та виробництвом.

Важливим чинником, що ускладнив освітній процес, стала міграція населення. Частина здобувачів освіти й викладачів виїхала за кордон або перемістилася до більш безпечних регіонів України. Це спричинило кадровий дефіцит, зниження якості навчання та порушення академічної стабільності. До того ж психоемоційне навантаження, спричинене війною, негативно вплинуло на мотивацію до навчання, концентрацію уваги та загальний психологічний стан учасників освітнього процесу.

Багато компетентних фахівців пішли в лави Збройних Сил України, пройшло перепідготовку у зв'язку зі зниженням темпів будівництва або виїхало за кордон. Іноземні компанії охоче беруть на роботу спеціалістів, які виїхали. Подібно до здобувачів освіти, ці люди створюють нові зв'язки в новому місці – і питання, чи є ймовірність їх повернення, залишається відкритим [1].

Попри ці труднощі, війна стала каталізатором для переосмислення й оновлення системи професійної (професійно-технічної) освіти. Зокрема, активізувалося впровадження цифрових технологій в освітній процес [10]. Заклади освіти почали використовувати онлайн-платформи, відеоуроки, віртуальні симулятори будівельних процесів, що дало змогу частково компенсувати втрату фізичних ресурсів. Водночас виникла потреба в оновленні освітніх програм з урахуванням нових реалій: акцент змістився на швидке зведення житла, енергоефективні технології, екологічне будівництво та відновлення критичної інфраструктури.

Перспективним напрямом розвитку є розширення державно-приватного партнерства. Будівельні компанії дедалі активніше залучаються до процесу підготовки кадрів, дають можливості для стажування, беруть участь у модернізації навчальних майданчиків. Така співпраця сприяє формуванню практично орієнтованих компетентностей у здобувачів освіти й забезпечує відповідність освітнього процесу реальним потребам ринку праці [10].

Окрему увагу варто приділити інтеграції української професійної освіти до європейського освітнього простору. Участь у міжнародних проєктах, таких як Erasmus+, сприяє обміну досвідом, підвищенню кваліфікації педагогів, адаптації навчальних програм до стандартів Європейської кваліфікаційної рамки (EQF). Це відкриває нові можливості для студентів, зокрема щодо мобільності, працевлаштування та професійного розвитку.

У контексті повоєнного відновлення країни роль фахівців будівельної галузі набуває особливого значення. Вони мають не лише володіти сучасними технічними знаннями, а й бути готовими до роботи в умовах невизначеності, демонструвати гнучкість, здатність до командної взаємодії, критичного мислення та громадянської відповідальності. Саме тому професійна підготовка має бути спрямована на формування комплексних компетентностей, що відповідають викликам часу.

Ми уклали узагальнену таблицю 1, яка відображає стан і перспективи розвитку професійної підготовки здобувачів освіти у сфері будівництва в сучасних умовах війни на основі аналізу наукової літератури та власного практичного досвіду.

Професійна освіта в галузі будівництва має оперативно реагувати на виклики сучасності шляхом оновлення змісту навчання відповідно до потреб ринку праці, упровадження компетентнісного підходу, сучасних цифрових технологій, інноваційних методів і форм організації освітнього процесу. Лише за умов такої системної трансформації можна забезпечити якісну підготовку фахівців нового покоління, спроможних ефективно долучатися до реалізації масштабних інфраструктурних проєктів, відбудови зруйнованих територій і сталого розвитку держави.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Повномасштабна війна в Україні суттєво вплинула на систему професійної підготовки фахівців будівельної галузі. Основними викликами стали руйнування освітньої інфраструктури, порушення освітнього процесу, кадрові втрати, а також зниження доступу до практичної підготовки. Водночас в умовах кризи активізувалися процеси цифровізації освіти, модернізації змісту навчальних програм і пошуку нових форм співпраці між закладами освіти й роботодавцями.

Професійна підготовка фахівців будівельної галузі набула стратегічного значення для повоєнного відновлення країни. Вона має бути спрямована не лише на формування технічних компетентностей, а й на розвиток гнучкості, адаптивності, критичного мислення та громадянської відповідальності. Успішна реалізація цих завдань потребує комплексного підходу, що включає оновлення освітніх стандартів, інвестиції в інфраструктуру, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів і розширення міжнародного співробітництва.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в розробленні моделей адаптивної професійної освіти в умовах кризових ситуацій; вивченні ефективності цифрових інструментів у підготовці будівельників; дослідженні психолого-педагогічної підтримки здобувачів освіти в умовах війни; оцінюванні впливу міжнародних освітніх проєктів на якість професійної підготовки в Україні.

Таблиця 1

**Ключові виклики й перспективи професійної підготовки фахівців
будівельної галузі в умовах війни**

ВИКЛИКИ	
Руйнування освітньої та виробничої інфраструктури	Багато закладів професійної освіти й будівельних підприємств зазнали руйнувань, що ускладнює процес навчання та практичної підготовки.
Зниження якості освіти	Фізичні обмеження, перебої з навчанням, брак кваліфікованих викладачів і майстрів призводять до зниження якості освіти.
Утрата кваліфікованих кадрів	Зменшення кількості фахівців через мобілізацію, міграцію або загибель на фронті призводить до дефіциту кваліфікованих кадрів.
Недостатнє фінансування	Нестабільне економічне становище й відсутність стабільного фінансування обмежують можливості для модернізації освітніх програм і матеріально-технічної бази.
Зміщення пріоритетів	Пріоритет надається потребам армії та оборони, що може призводити до скорочення фінансування й ресурсів, необхідних для підготовки цивільних фахівців.
ПЕРСПЕКТИВИ	
Цифровізація освіти й будівництва	Війна прискорила впровадження цифрових технологій у будівництво (BIM-моделювання, 3D-друк) та онлайн-навчання, що дає змогу навчати здобувачів освіти в умовах обмежень.
Відновлення зруйнованих територій	Потреба у відновленні зруйнованих міст, інфраструктури та житла створює величезний попит на фахівців будівельної галузі, що відкриває нові можливості для професійного зростання.
Розвиток нових технологій	Зростає потреба у фахівцях з нових, більш стійких до воєнних дій, а також енергоефективних будівельних матеріалів і технологій.
Міжнародна співпраця	Співпраця з міжнародними партнерами може допомогти у відновленні будівельної галузі та впровадженні нових технологій, а також в обміні досвідом.
Підвищення рівня безпеки	Попит на фахівців, які вміють працювати з сучасними системами захисту й укріплення будівель, зростатиме.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О. В., Сидоренко І. М. Проблеми та перспективи розвитку будівельної галузі України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. С. 112–118.
2. Купрієвич В. О. Трансформація змісту освіти для будівельної галузі: розвиток ключових і професійних компетентностей в умовах відновлення країни. *Модернізація змісту професійної освіти в умовах євроінтеграції України-2025* : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 22 травня 2025 р.) / упорядн. : Г. А. Коломоєць, С. В. Засць, О. М. Кайтановська, О. О. Савенко, Л. І. Шевчук, І. В. Шнюкова, (електронне видання). Київ : ДНУ «ІМЗО», 2025. 175 с. С. 34–36. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745935>.
3. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів: колект. монографія / за наук. ред. С. С. Вітвицької. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2019. 304 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/28807/>.
4. Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної системи України : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2008. 200 с.
5. Олійник В. В., Рожнова Т. Є. Управління підготовкою фахівців у закладах професійно-технічної освіти на засадах інноваційних технологій. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*. 2023. № 14(32). С. 409–418. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)-409-418](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-409-418).
6. Професійне навчання дорослого населення: теоретико-методологічні засади : монографія / авт. кол. : Н. Г. Ничкало, В. О. Радкевич, О. І. Щербак, Н. І. Дорошенко, О. В. Василенко, В. Є. Скульська. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 268 с.
7. Радкевич В. О. Науково-методичне забезпечення професійної і фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану: За результатами наукової доповіді на XVII Всеукраїнській науково-практичній конференції, 26 лютого – 7 березня 2024 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2024. № 6(1). С. 1–14. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6110>.
8. Радкевич В. О. Розвиток національної професійної освіти в умовах війни, повоєнного відновлення та євроінтеграції України. *Вісник НАПН України*. 2024. № 1. С. 5–12. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6226>.
9. Ковадьчук В. І. Розвиток педагогічної майстерності майстрів виробничого навчання ПТНЗ в післядипломній освіті (теоретико-методичний аспект) : монографія. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2014. 396 с.
10. Розвиток професійної освіти в умовах війни, повоєнного відновлення та євроінтеграції України : матеріали XIX Всеукраїнської науково-практичної (звітної) конференції Інституту професійної освіти НАПН України (м. Київ, 27–28 березня 2025 р.) / за наук. ред. В. О. Радкевич, М. А. Пригодія. Київ : ІПО НАПН України, 2025. 825 с.
11. Сергєєва Л. М., Стойчик Т. І. Конкурентоздатність як умова професійного становлення фахівців : монографія. Дніпро : Журфонд, 2020. 181 с.
12. Сорочан Т. М. Технології освіти дорослих у вимірі трансформації професіоналізму фахівців. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент : колективна монографія / за наук. ред. М. О. Кириченка, Л. М. Сергєєвої. Київ : Вид-во Ін-ту обдарованої дитини НАПН України, 2018. 440 с. С. 82–101.
13. Управління розвитком професійного навчального закладу: праксеологічні засади : навчальний посібник / за наук. ред. Л. М. Сергєєвої. Київ : Ліра-К, 2017. 124 с.

Kuprievych V. O.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Researcher at the Department of Professional and Practical Training
Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: vik_torik@ukr.net

ORCID: 0000-0002-8196-8309

CHALLENGES AND PROSPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING FOR CONSTRUCTION INDUSTRY SPECIALISTS UNDER WARTIME CONDITIONS

Abstract

The article deals with the current challenges and prospects of professional training for construction industry specialists in the context of the armed conflict in Ukraine. The issue of effective training for future construction professionals has become particularly significant considering the large-scale destruction of infrastructure, the growing demand for qualified personnel, and the transformation of the educational environment. The main challenges faced by institutions of vocational (vocational-technical) education have been analyzed, particularly: disrupted logistics chains, evacuation of students and teachers, limited access to material and technical resources, and the psychological consequences of war for participants in the educational process.

The article emphasizes forming professional competencies that meet modern challenges: mobility, stress resistance, the ability to work under resource constraints, and the capacity to function in unstable environments. The prospects for the development of vocational education in the construction industry have been outlined, including the modernization of educational programs, the integration of innovative technologies, the expansion of international cooperation, and participation in national reconstruction programs. The importance of developing not only students' professional competencies but also their resilience, adaptability, and ability to work under uncertainty has been substantiated. The role of state policy, grant programs, local government initiatives, and international organizations in supporting the development of vocational education under wartime conditions has been emphasized.

Therefore, professional training of construction industry specialists today must develop both in response to the country's urgent needs and with a focus on post-war reconstruction. This requires a systematic renewal of educational approaches, strengthening the link between education and the labour market, investing in human capital, and forming a new generation of specialists capable of working effectively in a transforming society.

Key words: construction industry, educational challenges, professional training, martial law, vocational education, infrastructure reconstruction, human resources potential, educational strategies.

References

1. Kovalchuk, O. V., & Sydorenko, I. M. (2023). Problemy ta perspektyvy rozvytku budivel'noyi haluzi Ukrainy v umovakh viyny [Challenges and Prospects for the Development of Ukraine's Construction Industry in Wartime Conditions]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 49, 112–118 [in Ukrainian].
2. Kuprievych, V. O. (2025). Transformatsiya zmistu osvity dlya budivel'noyi haluzi: rozvytok klyuchovykh i profesiynykh kompetentnostey v umovakh vidnovlennya krayiny. [Transformation of Educational Content for the Construction Sector: Development of Key and Professional Competencies in the Context of National Recovery]. In G. A. Kolomoiets, S. V. Zayets, O. M. Kaytanovska, O. O. Savenko, L. I. Shevchuk, & I. V. Shnyukova (Eds.), *Modernizatsiya zmistu profesiynoyi osvity v umovakh yevrointehratsiyi Ukrainy–2025: Proceedings of the V All-Ukrainian Scientific-Practical Online Conference* (Kyiv, May 22, 2025) (pp. 34–36). DNU “IMZO” [in Ukrainian].
3. Vitvytska, S. S. (Ed.). (2019). Modelyuvannya profesiynoyi pidhotovky fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsiynykh protsesiv [Modeling Professional Training of Specialists in the Context of European Integration Processes]. [Collective monograph]. Zhytomir: O. O. Yevenok [in Ukrainian].
4. Nychkalo, N. H. (2008). Transformatsiya profesiyno-tekhnichnoyi systemy Ukrainy [Transformation of Ukraine's Vocational and Technical Education System]. [Monograph]. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
5. Oliinyk, V. V., & Rozhnova, T. Ye. (2023). Upravlinnya pidhotovkoyu fakhivtsiv u zakladakh profesiyno-tekhnichnoyi osvity na zasadakh innovatsiynykh tekhnolohiy. [Management of Specialist Training in Vocational Education Institutions Based on Innovative Technologies]. *Perspektyvy ta innovatsiyi nauky. Seriya “Pedahohika”*, 14(32), 409–418 [in Ukrainian].
6. Nychkalo, N. H., Radkevych, V. O., Shcherbak, O. I., Doroshenko, N. I., Vasylenko, O. V., & Skulska, V. Ye. (2013). Profesiynne navchannya dorosloho naselennya: teoretyko-metodolohichni zasady [Adult Vocational Education: Conceptual and Methodological Principles]. [Monograph]. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].
7. Radkevych, V. O. (2024). Naukovometodychne zabezpechennya profesiynoyi i fakhovoyi peredvyshchoyi osvity v umovakh voyennoho stanu. [Scientific and Methodological Support for Vocational and Professional Pre-Higher Education Under Martial Law Conditions]. *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 6(1), 1–14 [in Ukrainian].
8. Radkevych, V. O. (2024). Rozvytok natsionalnoyi profesiynoyi osvity v umovakh viyny, povoyennoho vidnovlennya ta yevrointehratsiyi Ukrainy. [Development of National Vocational Education in the Context of War, Post-War Recovery, and Ukraine's European Integration]. *Visnyk NAPN Ukrainy*, 1, 5–12 [in Ukrainian].
9. Kovalchuk, V. I. (2014). Rozvytok pedahohichnoyi maysternosti maystriv vyrobnychoho navchannya PTNZ v pislyadyplomnii osviti (teoretyko-metodychnyy aspekt) [Development of Pedagogical Mastery of Vocational Training Instructors in Vocational Education Institutions within Postgraduate Education (Theoretical and Methodological Aspect)]. [Monograph]. Zaporizhzhya: LIPS LTD [in Ukrainian].
10. Radkevych, V. O., & Pryhodiya, M. A. (Eds.). (2025). Rozvytok profesiynoyi osvity v umovakh viyny, povoyennoho vidnovlennya ta yevrointehratsiyi Ukrainy [Development of Vocational Education in the Context of War, Post-War Recovery, and Ukraine's European Integration]. Proceedings of the XIX All-Ukrainian Scientific-Practical (Reporting) Conference (Kyiv, March 27–28, 2025). IPO NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
11. Serheyeva, L. M., & Stoychyk, T. I. (2020). Konkurentozdatnist' yak umova profesiynoho stanovlennya fakhivtsiv [Competitiveness as a Prerequisite for the Professional Development of Specialists]. [Monograph]. Dnipro: Zhurfond [in Ukrainian].
12. Sorochan, T. M. (2018). Tekhnolohiyi osvity doroslykh u vymiri transformatsiyi profesiynalizmu fakhivtsiv. [Adult Education Technologies in the Dimension of Specialist Professionalism Transformation]. In M. O. Kyrychenko & L. M. Serheyeva (Eds.), *Vidkryta osvita: innovatsiyi tekhnolohiyi ta menedzhment* [Collective monograph] (pp. 82–101). Kyiv: Instytut obdarovanoho dytyny NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
13. Serheyeva, L. M. (Ed.). (2017). Upravlinnya rozvytkom profesiynoho navchal'noho zakladu: prakseolohichni zasady [Management of Vocational Education Institution Development: Praxeological Foundations]. [Textbook]. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].

Отримано: 30.09.2025
Рекомендовано: 28.10.2025
Опубліковано: 28.11.2025